

Umět a znát, abychom si v životě věděli rady

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM
PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Učební osnovy 2. stupně

Dějepis

Verze platná od 1. 9. 2023

Charakteristika předmětu

Žák naší školy se v dějepisu naučí:

1. vyprávět příběhy o minulosti, a přitom si uvědomovat, že existují různé verze těchto příběhů
2. pokládat dobré otázky
3. rozumět tomu, proč se události odehrály právě tak, jak se odehrály
4. posuzovat důsledky historických událostí
5. zaujímat postoje a vyjadřovat názory, využívat přitom fakta a obojí od sebe odlišovat
6. uvádět zdroje, z nichž vychází
7. posuzovat důvěryhodnost těchto zdrojů
8. rozumět tomu, jak v minulosti probíhaly změny
9. rozpoznávat, co z minulosti je významné a proč
10. brát si poučení z minulosti, ale nesoudit ji ukvapeně

Jde o ukazatele **historického myšlení** (resp. historické gramotnosti), které jsme zformulovali na základě našich zkušeností s implementací prací zahraničních i domácích didaktiků dějepisu¹.

Hodiny dějepisu jsou připravovány v duchu **problémového učení**. Každé téma (resp. učivo) je rámováno otázkou, na níž žáci hledají odpovědi. Tuto otázku klade buď vyučující nebo ji formulují sami žáci. Odpovědi získávají žáci během samostatné nebo skupinové práce s rozmanitými zdroji informací o minulosti: s autentickými i didaktizovanými primárními prameny, sekundárními zdroji (úryvky z odborné literatury, mediálními texty, ukázkami z historických filmů, dokumentárních rekonstrukcí minulosti, rozhovory s historiky). V dějepisných hodinách tak ideálně neustále dochází k **rozvíjení klíčových kompetencí** – zejména kompetence k řešení problémů a kompetence komunikativní.

¹ Např. Peter Seixas – University of British Columbia v Kanadě, Samuel Wineburg – Stanford University v USA, Jaroslav Najbert a Hana Havlůjová – PdF UK v Praze

Dějepis vyučujeme v 7., 8. a v 9. ročníku. Hodinová dotace je 2 vyučovací hodiny týdně v každém z těchto ročníků. Vyučovací hodiny jsou v ideálním případě seskupeny v devadesátiminutových blocích.

Témata zařazujeme do výuky **chronologicky** (od nejstarších dějin po dějiny nejnovější), a volíme je tak, aby respektovala očekávané výstupy dějepisu v RVP ZV, resp. školní výstupy a zároveň tak, aby umožňovala rozvíjet historické myšlení žáků (viz výše). V 7. ročníku se tematicky zaměřujeme na starší dějiny (od pravěku zhruba do 17. století), v 8. a 9. ročníku se věnujeme období tzv. moderních dějin.

Průřezová témata

V dějepisných lekcích se často uplatňují průřezová témata, namátkou například:

- Průřezové téma **Osobnostní a sociální výchova** má vést žáka například k „uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů“ (RVP ZV). To úzce souvisí s principem multiperspektivity obsaženém v bodu 1 v seznamu ukazatelů historického myšlení (viz výše).
- Průřezové téma **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** má mimo jiné umožnit žákům „prohloubit porozumění klíčovým historickým a politickým událostem, které ovlivnily vývoj Evropy i světa a měly podstatný význam pro evropskou integraci a začlenění České republiky do integračního procesu“ (RVP ZV). K tomu z podstaty předmětu dochází v dějepisu velmi často.
- Průřezové téma **Multikulturní výchova** má poskytovat žákům „znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.“ (RVP ZV). Tomu se rovněž z podstaty očekávaných výstupů dějepisu věnujeme často, například v tématu Stěhování národů nebo Vytváření moderního českého národa.
- Průřezové téma **Environmentální výchova** „rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí“ (RVP ZV). V dějepisu se to týká například tématu Příroda a civilizace nebo Průmyslová revoluce.
- Průřezové téma **Mediální výchova** „umožňuje rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich“ (RVP ZV). To přímo souvisí s body 6 a 7 v seznamu ukazatelů historického myšlení.

Přehled očekávaných výstupů a učiva

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY RVP ZV (ŽÁK...)	ŠKOLNÍ VÝSTUPY (ŽÁK...)	UČIVO/TÉMA
D-9-1-01 uvede konkrétní příklady důležitosti a potřeby dějepisných poznatků	posoudí důležitost a potřebnost dějepisných poznatků	Na dosažení těchto očekávaných výstupů pracujeme průběžně, v mnoha dějepisných lekcích v průběhu všech ročníků.
D-9-1-02 uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány	uvádí zdroje, z nichž čerpá své závěry posuzuje důvěryhodnost těchto zdrojů	
D-9-1-03 orientuje se na časové ose a v historické mapě, řadí hlavní historické epochy v chronologickém sledu	rozliší historický (resp. archeologický) pramen jako přímý pozůstatek minulosti od jiných zdrojů informací o minulosti (historický film, odborná nebo populárně naučná literatura) dokáže vytvořit časovou osu a využít ji při řešení dějepisných úkolů, v nichž hraje časová posloupnost významnou roli seřadí hlavní historické epochy v chronologickém sledu	

D-9-2-01 charakterizuje život pravěkých sběračů a lovců, jejich materiální a duchovní kulturu	charakterizuje život pravěkých sběračů a lovců, jejich materiální a duchovní kulturu	PRAVĚK <ul style="list-style-type: none"> • Starší pravěk • Mladší pravěk
D-9-2-01 objasní význam zemědělství, dobytčářství a zpracování kovů pro lidskou společnost	uvede příklady různých významů, které přikládáme období tzv. neolitické revoluce a změnám v době bronzové, resp. železné	
D-9-3-01 rozpozná souvislost mezi přírodními podmínkami a vznikem prvních velkých zemědělských civilizací	uvede příklady přírodních podmínek, které umožnily rozkvět prvních velkých zemědělských civilizací	STAROVĚK <ul style="list-style-type: none"> • Příroda a civilizace • Starověcí vládci • Antická kultura • Starověké památky
D-9-3-02 uvede nejvýznamnější typy památek, které se staly součástí světového kulturního dědictví	<p>uvede příklady památek, které se dochovaly ze starověku</p> <p>vysvětlí podstatu myšlenky světového kulturního dědictví</p> <p>posoudí, komu památky patří, zejména s ohledem na období kolonialismu, kdy bylo mnoho starověkých památek přesunuto do evropských muzeí</p>	
D-9-3-04 porovná formy vlády a postavení společenských skupin	porovná formy vlády a postavení společenských skupin v jednotlivých	

v jednotlivých státech a vysvětlí podstatu antické demokracie	státech a vysvětlí podstatu antické demokracie	
D-9-3-03 demonstruje na konkrétních příkladech přínos antické kultury a zrodu křesťanství	na konkrétních příkladech ukáže, čím přispěla antická kultura pozdější evropské civilizaci	
D-9-4-01 popíše podstatnou změnu evropské situace, která nastala v důsledku příchodu nových etnik, christianizace a vzniku států	popíše změny, které proběhly v Evropě v důsledku stěhování národů, šíření křesťanství a vzniku křesťanských států	STŘEDOVĚK <ul style="list-style-type: none"> • Stěhování národů • Velká Morava • České knížectví • České království • Čeští středověcí panovníci • Středověká společnost • Jan Hus a husitské války • Významy husitství • Kultura středověku
D-9-4-02 objasní situaci Velkomoravské říše a vnitřní vývoj českého státu a postavení těchto státních útvarů v evropských souvislostech	vysvětlí pokusy moravských Mojžírovců založit v 9. století vlastní stát popíše, jak vznikalo české knížectví posoudí změny, které nastaly v českém království ve 13. století	
D-9-4-03 vymezí úlohu křesťanství a víry v životě středověkého člověka, konflikty mezi světskou a církevní mocí	uveďte příklady toho, jak víra a náboženství ovlivňovali život a myšlení středověkého člověka objasní způsob, jakým o své identitě uvažovali středověcí panovníci	

D-9-4-04 ilustruje postavení jednotlivých vrstev středověké společnosti, uvede příklady románské a gotické kultury	<p>s pomocí obrázku, diagramu nebo schématu popíše práva a povinnosti obyvatel středověké Evropy</p> <p>uvede příklady románské a gotické kultury v blízkém regionu, v Česku, v Evropě (viz téma na konci kapitoly raný novověk)</p>	
D-9-5-01 vysvětlí znovuobjevení antického ideálu člověka, nové myšlenky žádající reformu církve	<p>uvede příčiny znovuobjevování renesančních a reformačních myšlenek v průběhu středověku a raného novověku</p> <p>vysvětlí cíle těchto renesancí a reforem</p>	<p>RANÝ NOVOVĚK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Renesance • Reformace • Zámořské objevy • Království dvojího lidu • Třicetiletá válka • Kultura raného novověku
D-9-5-02 vymezí význam husitské tradice pro český politický a kulturní život	popíše, jak se měnil význam husitství v českých dějinách	
D-9-5-03 popíše průběh zámořských objevů, jejich příčiny a důsledky	<p>popíše průběh zámořských plaveb Evropanů v raném novověku</p> <p>uvede příklady příčin a důsledků těchto plaveb</p>	

D-9-5-04 objasní postavení českého státu v podmínkách Evropy a jeho postavení uvnitř habsburské monarchie	<p>vysvětlí snahy českého krále Jiřího z Poděbrad o uznání českého království v Evropě konce 15. století</p> <p>objasní rozdílné pohledy habsburských panovníků a stavů zemí Koruny české na způsob vlády</p>	
D-9-5-05 objasní příčiny a důsledky vzniku třicetileté války a posoudí její důsledky	<p>uvede příklady příčin třicetileté války</p> <p>posoudí důsledky třicetileté války</p>	
D-9-5-06 rozpozná základní znaky jednotlivých kulturních stylů a uvede příklady významných kulturních památek	<p>uvede příklady typických znaků renesančních a barokních uměleckých děl</p> <p>uvede příklady renesančních a barokních památek v regionu, v Česku, resp. ve světě</p> <p>objasní, jak se historické události, klíčová témata a potřeby společnosti odrážejí v kultuře</p>	

D-9-6-01 vysvětlí podstatné ekonomické, sociální, politické a kulturní změny ve vybraných zemích a u nás, které charakterizují modernizaci společnosti	<p>uvede příklady změn, k nimž došlo v Evropě v 18. a 19. století</p> <p>popíše průběh těchto změn a posoudí jejich důsledky</p>	<p>MODERNIZACE SPOLEČNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Francouzská revoluce a napoleonské války • Průmyslová revoluce • Komunismus • České národní obrození • Židé v době modernizace • Ženy v době modernizace • Kolonialismus
D-9-6-02 objasní souvislost mezi událostmi francouzské revoluce a napoleonských válek a rozbitím starých společenských struktur v Evropě	posoudí přínos Francouzské revoluce a napoleonských válek k modernizaci Evropy	
D-9-6-03 porovná jednotlivé fáze utváření novodobého českého národa v souvislosti s národními hnutími evropských národů	popíše, jak vznikal moderní český národ	
D-9-6-04 vysvětlí rozdílné tempo modernizace a prohloubení nerovnoměrnosti vývoje jednotlivých částí Evropy a světa včetně důsledků, ke kterým tato nerovnoměrnost vedla; charakterizuje soupeření mezi velmocemi a vymezí význam kolonií	na konkrétním příkladu popíše kolonialismus, jeho příčiny, důsledky a ohlasy v současnosti	

D-9-7-01 na příkladech demonstruje zneužití techniky ve světových válkách a jeho důsledky	<p>uvede konkrétní příklad zneužití techniky ve světových válkách a uvede příklady důsledků tohoto zneužití</p> <p>objasní situaci Čechů, resp. Čechoslováků v první a ve druhé světové válce</p>	<p>SVĚTOVÉ VÁLKY A MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Technika ve světových válkách • Češi v první světové válce • Zánik Rakouska-Uherska a vznik nových států • Demokracie v první československé republice • Fašisté, nacisté a bolševici • Kultura meziválečného období • Mnichovská krize • Uprchlíci před nacisty • Holokaust • Češi v druhé světové válce • Osvobození Československa • Vyhnání Němců z Československa
D-9-7-02 rozpozná klady a nedostatky demokratických systémů	posoudí klady a nedostatky demokratických režimů v meziválečném období	
D-9-7-03 charakterizuje jednotlivé totalitní systémy, příčiny jejich nastolení v širších ekonomických a politických souvislostech a důsledky jejich existence pro svět; rozpozná destruktivní sílu totalitarismu a vypjatého nacionalismu	<p>vysvětlí, o co usilovali komunisté a fašisté, resp. nacisté</p> <p>uvede příklady příčin úspěchu komunistických a fašistických stran a hnutí v některých státech</p> <p>uvede příklady důsledků jejich úspěchu pro jednotlivé státy, resp. pro jejich obyvatele</p>	
D-9-7-04 na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich nepřijatelnost z hlediska lidských práv	uvede příklady antisemitismu, resp. rasismu v meziválečném období, resp. za druhé světové války	

	vysvětlí jejich ne/přijatelnost v dobových souvislostech	
D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí	<p>uveďte příklady příčin příklonu poválečného Československa ke komunismu, resp. jeho zařazení do tzv. východního bloku</p> <p>popíše začátek diktatury KSČ na konci 40., resp. na začátku 50. let</p> <p>pojmenuje skupiny obyvatel, které se po únoru 1948 staly terčem pronásledování KSČ</p> <p>popíše cíle politických procesů v 50. letech</p> <p>popíše a posoudí situaci, v níž se lidé rozhodovali o zapojení do odboje proti KSČ</p> <p>posoudí změny v životech lidí způsobené zavedením diktatury KSČ</p> <p>popíše průběh pokusu o reformu socialismu v ČSR</p>	<p>POVÁLEČNÉ OBDOBÍ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Úspěch komunistů v poválečném Československu • Únor 1948 • „Bývalí lidé“ • Politické procesy • Třetí odboj • Jak se žilo v 50. letech • Studená válka • Dekolonizace • Evropská integrace • Pražské jaro • Odpor proti okupaci • 60. léta ve světě • Normalizace • Krize východního bloku • Sametová revoluce • Období transformace

	<p>objasní případy odporu proti okupaci a poráženecké náladě v československé společnosti, resp. ve východním bloku</p> <p>charakterizuje období normalizace, zejména životní strategie, které zvolili občané ČSSR</p> <p>popíše změny, které přinesla sametová revoluce a období transformace</p>	
D-9-8-01 vysvětlí příčiny a důsledky vzniku bipolárního světa; uvede příklady střetávání obou bloků	<p>uvede příklady společenských témat, která charakterizovala „bouřlivá“ 60. léta ve světě</p> <p>uvede příklady příčin střetu tzv. východního bloku a tzv. západu ve studené válce; uvede příklady důsledků tohoto střetu</p> <p>uvede příklady příčin krize východního bloku a porážky SSSR ve studené válce</p>	
D-9-8-02 vysvětlí a na příkladech doloží mocenské a politické důvody	uvede příklady důvodů, které vedly některé státy světa k integraci v rámci organizací, jako byla Evropská	

euroatlantické hospodářské a vojenské spolupráce	společenství, Severoatlantická aliance, resp. RVHP a Varšavská smlouva	
D-9-8-03 posoudí postavení rozvojových zemí	popíše postavení tzv. rozvojových zemí v období dekolonizace	
D-9-8-04 prokáže základní orientaci v problémech současného světa	Tento velmi obecně formulovaný očekávaný výstup naplňujeme průběžně, nejen v hodinách jednotlivých předmětů, ale také například v programu kurzů STOD, namátkou například v průběhu týdenního kurzu My a svět v 8. ročníku atd.	